

גליון תשפז + ערש"ק פרשת דברים

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מה הכין את בני לכניסתם לארץ?

גבורה מסוג שונה – שבט גד ויהודה

בפלוגת הפוסקים לענין פליטת בישולי עכו"ם

'הנחות העולם' – הסתת היצר

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לקראת שבת

וכתי' כי לא ידח ממנו נדח דמאחר שבפנימיות לבבו חפץ הוא להתקרב ותכן לבות הוי' שיודע פנימיות לבבו, הנה מתעורר רוח מלמעלה ועי"ז ביכולתו להתקרב, וזהו"ע יצי"מ שהוא היציאה מהמיצרים והגבולים, שהם המניעות ועיכובים דנה"ב דבעת שהיו בגולה כתיב ולא שמעו כו' מקוצר רוח ותרגם יונתן מעקו דרוחא שהוא העוני והדלות, אך כעבור עליהם איזה התעוררות (וביותר מהמנגד כמבואר בד"ה אז ישיר הב' בע' ופרעה הקריב כו') ויזעקו אל ה' והי' גילוי אור מלמעלה ועי"ז הי' יצי"מ שהוא היציאה מהמיצרים וההעלמות דנה"ב.

(תרגום מספר המאמרים תר"פ עמ' לא-ב)

פתח דבר

בעזהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת דברים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לקראת שבת'** (גליון תשפז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו.
ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש..... **ב**

איך יתכן שישבו בהר סיני "יותר מדאי"

גדולה – גילוי שכינה או קבלת התורה ? / משכן לפני קבלת התורה ? / מה הכין את ישראל לכניסתם לארץ ישראל ? / ביאור דברי רש"י על "רב לכם שבת בהר הזה" והטעם שנצרך לב' פירושים

^(ע"פ לקטי שידות חב"ד עמ' 12 ואילך)

פנינים ... **עיונים וביאורים קצרים**

בין "ערכות מואב" ל"עבר הירדן" (ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 566 ואילך)

בין גבורת שבט גד לגבורת שבט יהודה (ע"פ לקטי שידות ח"ט עמ' 1 ואילך)

יינה של תורה..... **ו**

לימוד זכות בעת התוכחה

מדוע לא פירט משה את מקום חטא "מי יתן מותנו" ? / מדוע אין בני ישראל אשמים כל כך בחטאיהם במדבר ? / איזו מעלה יש ב"איכה ישבה בדד" ? / ואיך לימד משה זכות על ישראל בכל תוכחה ותוכחה? – ביאור נפלא בלימוד זכות דמשה על ישראל בתוך דברי התוכחות

^(ע"פ לקטי שידות ח"ד עמ' 1 ואילך)

פנינים ... **דרוש ואגדה**

בין "ערכות מואב" ל"ארץ מואב" (ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 568 ואילך)

להכניע את היצר "במכה אחת" (ע"פ לקטי שידות ח"ט עמ' 10 ואילך)

חידושי סוגיות

בפלוגתת הפוסקים לענין פליטת כישולי נכרים

יקשה כמה תמיהות בעובדא דסוף ע"ז גבי הכשרת סכין דשבור מלכא, ויאריך לפלפל איך אליבא דהפוסקים האוסרים אף פליטת כישולי נכרי – כל התמיהות מתיישבות היטב

^(ע"פ לקטי שידות ח"ט עמ' 30 ואילך)

תורת חיים

הזכות והתפקיד להאיר את הסביבה

דרכי החסידות..... **יד**

'הנחות העולם' – הסתת היצר

הכבוד מודפס
לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת
רחמנה חי' פחמא ע"ה
בת יכלהמ"א ר' חוב
ביטריצקין
ולבית משפחתה שחיו
במקום קדוש

איך יתכן שישבו בהר סיני "יותר מדאי"

גדולה – גילוי שכינה או קבלת התורה? / משכן לפני קבלת התורה? / מה הכין את ישראל לכניסתם לארץ ישראל? / ביאור דברי רש"י על "רב לכם שבת בהר הזה" והטעם שנצרך לב' פירושים

בפרשתנו חוזר משה רבינו בפני בני ישראל על מה שאמר להם הקב"ה בעת ששהו בהר סיני: "ה' אלקינו דיבר אלינו בחורב לאמר, רב לכם שבת בהר הזה. פנו וסעו לכם. . ראה נתתי לפניכם את הארץ, כואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם וגו'" (א, ו-ח).

ובפירוש הדיבור "רב לכם שבת בהר הזה" – מפרש רש"י:

"רב לכם שבת – כפשוטו. ויש מדרש אגדה: הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה; עשיתם משכן, מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות".

וצריך ביאור, מדוע רש"י אינו מסתפק בפירוש הכתוב "כפשוטו" – והוצרך להרחיק ל"מדרש אגדה".

ב. ויש לבאר:

את הלשון "רב לכם" מצינו לפני כן בפרשת קרח (טז, ג), שקרח ועדתו אמרו למשה ואהרן "רב לכם". ושם מפרש רש"י: "הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה" (וכעין זה בפ' וישלח לג, יא: "יש לי רב – יותר ויותר מכדי צרכי").

ולכאורה צריך לפרש גם בעניינו, ש"רב לכם שבת בהר הזה" פירושו שהישיבה בהר סיני היא "יותר מדאי" עבור בני ישראל; אך תמוה, איך אפשר לומר כן על הישיבה בהר סיני – "הר האלקים" – עם כל המעלות שבדבר?!

לקראת שבת

אליין אוים מהות מענטש"), שאינו בכלל המדברים, והוא רק בכלל בעלי הקול והמצפצפים בלבד, שזה גופא מונע את האדם מלהיות שקרן, וכמו כן בשארי המדות דרכילות וגאווה,

משא"כ בעסק מפני ה'הנחה' של הנפש הבהמית אינו כן ומתיר לעצמו, בחשבו בטעות כי כן הוא דרישות הענין, הנה מלבד הרעה של הנה"ב מה שפועל עליו במדות רעות ח"ו, הנה עצם ההנחה ("דער לייג") שבנפש הבהמית שהעיקר הוא החיים הגשמיים הבאים מהמשא ומתן, והעליונות הבאה מזה שבשביל זה אפשר להיות אחרת ממה שצריך, והראי' בשארי הענינים הרי אינו כן (שבאמת כוונת הנה"ב לפעול גם בשאר הענינים ג"כ להיות כן ורק ההתחלה הוא רק מתחלה מדבר זה כו'), שההנחה הזאת משריש הנה"ב בהרגש הגוף,

עני ואביון, נדח

ועוד בהריבוי עסק דכל אשר ירבה לעסוק יתרבה פרנסתו וכו', שהענינים כמו שהם עפ"י התורה אינו כן, דהלא וברכך ה"א בכל אשר תעשה, שצריכים לעשות כלי לברכת הוי' והמרבה לא העדיף כו', וכידוע הענינים בזה,

רק שהנה"ב בהנחות שלו בהנחות העולם, פועל מיצר כללי, והוא מחשיך ר"ל את האור של הנפש האלקית, הוא מסיר את כל העדינות, וסותר כללות ענין העבודה, ובזה הוא מבלב את האדם ומדיחו ממעמדו ומצבו, כאלו ח"ו הוא לוקח ממנו את העונג כ[ענין] נעלה, בזה שהוא מביא אצלו את ה'הנחות' הללו, הוא מניע אותו לענין אחר, ונוטל ממנו את כל העונג שלו מטהרה ועדינות, ומחשיך אור הנה"א, שלבו פונה מל[הנחה]געגע אחרי הנעלה ממנו, ובכל הענינים דאלקות שהיא תו"מ הוא מסתפק בכל אשר יש לו כו', וממילא נדח ממקומו ומצבו ונעשה מוטרד בעניניו והשבת ומועד כחול כו',

עד שהוא עושהו לעני, דאם תעזבני יום יומים תעזבך, וכה הולך מדרגא לדרגא במדותיו שהם לפי שכלו, עד שנעשה דל, שהוא היושב והחולי שנפשו מלאה וזהמא וחלאה ר"ל, שאין לו שום ענג בענין רוחני, ויורד ר"ל מדחי אל דחי עד שנעשה אביון שתאוב לכל, פי' היכן שיהי' גילוי אור אלוקי הרי זה אינו נוגע כלל אליו, הוא נהי' ר"ל כה ירוד שזה אינו מפריע לו כלל, כי הנה כה נרדף ע"י הנה"ב שלו המטרידו מענין לענין, שמוחו ולבו אטומים מענין פנימי, וכל ימיו הוא רק שואף לכל הענינים החומריים והגשמיים יומם ולילה לא ישקוט ולא ינוח, ולא יאמר די,

וכה יורד פלאים, שמעת לעת הרי הוא נשקע ביותר ויותר כו', וזהו נדח שנדח ממצבו ומעמדו, ומ"מ הנה נק' נדח שישנו סיבה וגרם שהביאו לידי כך, וגם הוא בעצמו זכר עוד ימים הראשונים, ובתוך תוכיות פנימיות נקודת לבבו בהעלם עוד מתלונן איזה תשוקה לימים ההם אך רוב הטרדות ימנעוהו מלבקש העצות איך לשוב לאיתנו הראשון,

וכאשר יתבונן בכללית מצבו, הנה בכה יבכה במר נפשו על אשר ירד בה פלאים ממכון שבתו כו', וגם זה הוא לעת מן העתים בהתעורר הרוח, ולכן נק' בשם נדח ע"י הסיבה שגרם לו זאת, ובפנימיות לבבו עוד ישנו תקוה לשוב כו',

הסידור מודפס ליכות
הרה"ת משה ווענין
ל'אה שחיו בייטלמאן
לחיים מאושרים בכל
במשפחות ובחברות

'הנחות העולם' — הסתת היצר

מראה לעצמו עם 'הנחות כלליות' שכך הוא הענין כמו חוק, כך מוכרח להיות

...המיצרים וההגבלות שבהם הוא [היצר] מבלבל את האדם והם הנחות העולם, ("די וועלט הנחות"), זוהי היא היציאה הראשונה שלו [של היצר], בהתחילו להראות את עצמו עם 'הנחות כלליות' שכך הוא הענין כמו חוק, כך מוכרח להיות,

כמו [לדוגמא:] שמוכרחים לחיים גשמיים הבאים מעסק במשא ומתן ושהעסק יהי' בתמידות, מוכרחים לעסק של משא ומתן שממנו יהי' קיום גופו והצטרפותו ושהעסק צ"ל עסק תמידי, ועסק דורש תחבולות ועצות, כלומר עסק הבא בתחבולה, לעשות במדויק דוקא ענין פלוני, ומה שקשה ומסובך יותר הרי זה בטוב יותר לעצם ענין דחוש של עסק, שזה מביא אותו לעשות ענינים, שמצד מהותו העצמי, לא הי' עושה כזאת ומוצא היתר לעצמו, זהו הרי עסק שחבירו לא ידע מה שבלבו, ואומר גם דבר שאינו אמת, שלולי עסק זה לא הי' עושה זאת,

דיודע בטוב שהשקר אסור, ומזה נעשים לפחותים בעצם המהות, דכמו שהשקרן (או גם המגזם) הרי הוא עושה מלא-דבר דבר, שהרי הדבר שהוא מספר לא הי', ורק הוא בדיבורו וסיפורו עושה לדבר ("מאכט ער אויף דיא זאך למציאות דבר"), ובחיות הדבור שלו, הרי הדמיון שלו מטיל חיות בהדבר שקר (כמו שנראה בעצמינו במוחש, שמרוב החיות בעת הדבור נדמה כאלו הוא אמת) ועושה אותו לדבר, הנה בא על שכרו שהוא בעצמו שהי' נעדר השקר, במדרי' דבר, 'דבר מסוים' [כ]אדם ובעל שכלי, נעשה לא-דבר ("ווערט ער

לקראת שבת

ה

ואף על פי כן, מפרש רש"י (כפירוש ראשון) את הדיבור "כפשוטו" – והכוונה בזה להדגיש את חשיבות הכניסה לארץ ישראל:

משה רבינו בא להוכיח כאן את ישראל על חטא המרגלים, שגרם להם להתעכב במדבר שנים רבות – ובהקדמה לכך הוא מדגיש, שהקב"ה מצידו רצה לזרו את בואם לארץ ישראל, ורק בגלל חטא המרגלים התעכבו זמן רב;

וזהו שמספר משה לבני ישראל, שכבר בהיותם בהר סיני אמר הקב"ה "רב לכם שבת בהר הזה" – כי בלי הבט על כל המעלות הנפלאות שמביאה הישיבה בהר סיני, החשיב הקב"ה את הישיבה הזאת כ"יותר מדאי", כי רצה שימשיכו ויכנסו במהירות לארץ ישראל (ובלשון רש"י בתחילת הפרשה (א, ב) "וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ").

ג. אמנם פירוש זה קשה הוא, שהרי סוף-סוף זה שישבו בני ישראל בהר סיני זמן רב לא הי' תלוי ברצונם כלל, אלא הי' "על פי ה'" – ואיך מתאים שהקב"ה יאמר להם שישביה מרובה זו היא "יותר מדאי", בשעה שכל ישיבתם שם היתה לפי רצונו יתברך?!

ולכן מביא רש"י פירוש נוסף (מ"מדרש אגדה"), שלפיו אין פירוש "רב לכם" כפשוטו, במשמעות של "יותר מדאי", אלא במשמעות חיובית של ריבוי "גדולה ושכר" שנפעלו "בהר הזה": "עשיתם לכם משכן, מנורה וכלים; קיבלתם תורה; מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות".

ועדיין יש לדקדק בפירוש זה של ה"מדרש אגדה":

כאשר רש"י בא להסביר שבהר סיני זכו ישראל ל"גדולה" מרובה, לכאורה מתאימה כאן, לכל לראש, ה"גדולה" המפורשת בפשוטו של מקרא (ואתחנן ד, לב-ג):

"הנהי' בדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" – כלומר, גילוי השכינה שהי' בהר סיני [ולהעיר, שגם בגילוי השכינה למשה בסנה נאמר (שמות ג, ג) "המראה הגדול הזה"];

אולם רש"י נקט רק "קיבלתם תורה" – ואינו מזכיר כלל את גילוי השכינה "הגדול" שהי' במעמד הר סיני!

ותגדל התמיהה, שגם ענין זה של קבלת התורה מזכיר רש"י (לא כדבר ראשון ועיקרי, אלא) רק כדבר שני – קודם כל הוא מפרט את עשיית המשכן, ורק אחר כך את קבלת התורה;

ועוד זאת, שהסדר בדברי רש"י אינו מתאים לסדר כפי שהי' במציאות, שקודם היתה קבלת התורה, לאחר מכן מינוי הסנהדרין (ראה רש"י יתרו יח, יג שהיה זה בסמיכות ל"א תשרי), ורק לבסוף עשיית המשכן (שהסתיימה בא' ניסן) – ואילו רש"י מקדים "עשיתם משכן", ורק אחר כך קבלת התורה ומינוי הסנהדרין.

תורת חיים

מכתבי עצת והודעות בעבודת הש"ת בחיי היום יום

הזכות והתפקיד להאיר את הסביבה

נמצא במקום הטוב ביותר

לכתבו שיכול להיות נמצא במקום יותר טוב וכו' - הפלא גדול, שהרי מקרא מלא דבר הכתוב "מה" מצעדי גבר כוננו, ודרכו יחפץ" (עיין בהיום יום בזה). וגם על פי פשוט זיכתה אותו ההשגחה העליונה בעבודה ק"ד להוציא יקר מזולל וכו'" שהוא יותר משיבה בישיבה של מעלה (ב"מ פה, א), ומה מקום טוב יותר מזה, והוא מראה כאילו אינו שבע רצון ח"ו מזה!?

(אגרות קודש ח"כ עמ' יט)

שליח ציבור ופעולה על הציבור

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות הצעת משרת ש"ץ לימים הנוראים הבע"ל, וצריך להיות שם לבחינה. נכונה סברתו לנסוע לשם באוירון ולא ברכבת, כי חבל על הזמן. ויהי רצון שיצליח בנסיעתו זו באופן הטוב לפניו ולפני ב"ב שיחיו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מהנכון שיקבל עליו עוד שליחות מצוה לשם, זאת אומרת שיפעול באותן הימים שיהי' שם בעניני החזקת היהדות והפצתה ומהם גם אמירת דברי תורה וחסידות והתעוררות ליראת שמים ברבים, אם בצורת נאום או לימוד מבפנים וכו' מתאים לתנאי המקום.

(אגרות קודש חס"ו עמ' קכד)

הוכחה שצריך לתקן

משהו באותו המקום

...בנוגע למה שכותב שעדיין יש לו קשיים אודות הויזה הקנדית, זה גופא צריך לשמש לו סימן, שעליו לפעול עוד במקומו [בעיר אמבטו שבמדינת אקוודור. המו"ל], בהחזקת היהדות ותורה ומצוות, וכפי שידוע מה ש"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בשם זקנו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע, כפי שביאר לאחד בארוכה, שפרנסה גשמית יכול הקב"ה לתת לכל אחד מישראל, בסביבה יהודית, בין יהודים שומרי תורה ומצוה בקהילה יהודית גדולה וכו', ואם יהודי מוצא את פרנסתו במקום נידח, הרי זו הוכחה, שבטח עליו לתקן שם משהו, להחזיר יותר יהדות, את הנר מצוה ותורה אור, בין היהודים שנמצאים שם, במילא מקשרים את זה עם פרנסה גשמית, כדי שגם הגוף ונפש הבהמית ירצו לנסוע לשם, ובהיותו שם תהי' לו ההזדמנות למלא את שליחותו הרוחנית.

מצורף בזה רשימת דברים שאמרת לתלמידי הישיבה הנוסעים לכמה שבועות לערים ברחבי ארה"ב, לעורר אודות יהדות תורה ומצוות, שבאמת הדברים שייכים לכל יהודי שהתגלגל למקום בו לא מוצאים את כל הצרכים הרוחניים, ובכללות יותר זה שייך לכל היהודים, כי כל נשמה שהיא חצובה מתחת כסא הכבוד ירדה בגוף ומתעסקת בדברים גשמיים ועוברת נסיונות וקשיים שונים, שכל הירידות הללו הן צורך עלי'.

בברכה שיצליח וימלא את שליחותו הרוחנית, שזה גופא ימשיך לו הצלחה בעניניו הגשמיים.

(תרגום מאגרות קודש חס"ו עמ' רכד ואילך - אגרות קודש הכתובות
ח"א ע' 743)

[הקושי גדול יותר כאשר משווים את דברי רש"י לדברי הספרי על אתר, ושם באמת כתובים הדברים בסדר הנכון, ועשיית המשכן באה לבסוף - ולמה איפוא שינה רש"י את הסדר והקדים את עשיית המשכן?].

ד. והענין בזה:

גם לפי ה"מדרש אגדה" הדיבור "רב לכם שבת בהר הזה" - מכוון כלפי המשך הענין, הה"כ **לארץ ישראל**; והיינו, שהקב"ה אמר לבני ישראל כי הם כבר קיבלו "הרבה" בהר סיני, ומעתה מוכנים הם להמשיך ולהיכנס לארץ ישראל.

ובפרטיות:

ההכנה הנדרשת לפני הכניסה של בני ישראל לארץ משלהם, היא חיזוק וקביעת היסוד של "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (יתרו יט, ו) - שגם כאשר יתיישבו בארץ ויתחילו לנהל סדר חיים טבעי ככל העמים שסביבותיהם, יזכרו את המיוחד שבהם, שהם "סגולה מכל העמים" (שם יט, ה).

וזהו שאמר הקב"ה לישראל, שלאחר שהיו זמן ממושך בהר סיני כבר קיבלו את ה"גדולה" הנדרשת, הקובעת בהם את היסוד של היותם "גוי קדוש". ובזה יש שלושה פרטים, ובסדר זה דוקא:

הפרט הראשון והעיקרי הוא זה ש"**עשיתם משכן**" - מקום קבוע להשראת השכינה, וכיון שקדושתו של הקב"ה שורה בתוך בני ישראל ("ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח)) הרי נקבע בהם היסוד של היותם "גוי קדוש";

לאחר מכן בא הפרט השני - "**קייבלתם תורה**": על ידי התורה באה הקדושה המיוחדת של "גוי קדוש" לידי ביטוי בהנהגה מעשית בחיי היום-יום, שמקיימים את הוראות התורה כפי שניתנו מהקב"ה;

וכדי שבני ישראל אכן יבינו היטב את הוראות התורה וידעו כיצד לקיימן בדיוק, בא הפרט השלישי: "**מניתם לכם סנהדרין, שרי אֵלִפים ושרי מאות**" - שעל ידם יהיו הוראות התורה ברורות ומובנות לקיומן בפועל.

ומעתה מוכן בפשטות למה **לא** הזכיר רש"י את ה"גדולה" של גילוי השכינה שקיבלו ישראל בהר סיני - זה שראו "קול אלקים מדבר מתוך האש" - כי זה הי' גילוי **לפי שעה** בלבד;

והמדובר כאן הוא דוקא על אותה "גדולה" שנקבעה בבני ישראל בתמידות, כך שראויים הם בכוחה להיכנס **לארץ ישראל** ולחיות שם כ"גוי קדוש". ודו"ק בכ"ז.

בין גבורת שבט גד לגבורת שבט יהודה

ולראובני ולגדי ג' חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל
לפני אחיכם – הם היו חלוצים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו
גבורים ואויבים נופלים לפנייהם שנאמר וטרף זרוע אף קרקוד
(ג, טז–יח, רש"י)

לכאורה תמוה, מדוע היו בני גד "הולכים לפני ישראל למלחמה", הרי אף "שהיו גבורים" מ"מ היו בני יהודה גבורים יותר מהם, שהרי נאמר עליהם "ידך בעורף אויביך ג' גור אר' יהודה ג' (ויחי מט, ח-ט), שנמשלו לאר' – "מלך שבחיות" (חגיגה יג, ב), וא"כ ה' מתאים יותר שבני יהודה ילכו "לפני ישראל" ולא בני גד?

ויש לומר שתירץ רש"י קושיא זו בהמשך דבריו:

רש"י מפרט את אופן גבורתם של בני גד בזה ש"אויבים נופלים לפנייהם", ואופן נפילתם מתואר בכתוב שהביא רש"י – "וטרף זרוע אף קדקוד" (ברכה לג, כ).

והיינו, שחלוקים היו בני גד ובני יהודה באופן ניצחונותיהם על אויביהם, שעל יהודה נאמר "ידך בעורף אויביך" – שפירושו שהאויבים ינוסו מפניהם ויפנו להם עורף, וכפירוש המצו"ד (ש"ב כב, מא) על הפסוק "ואיבי תתה לי עורף" – "כי ינוסו ויהפכו לי עורף". ובאופן כזה, אף שנצחון המלחמה מובטחת, מ"מ שייך הדבר שהאויבים יישארו בחיים. אך בבני גד, אופן מלחמתם היתה שלא השאירו אויביהם בחיים אלא "אויבים נופלים לפנייהם" והיו "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת" (פרש"י בברכה שם).

ועל כן, במלחמת שבעה עממין התאימו יותר בני גד ללכת "לפני ישראל למלחמה", כי במלחמה זו נצטוו ישראל "לא תחי" כל נשמה" (שופטים כ, טז), ובזה הצטיינו בני גד יותר מבני יהודה.

בין "ערבות מואב" ל"עבר הירדן"

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן
(א, א)

לכאורה תמוה, הרי "עבר הירדן" הוא שמו של כל השטח של צד הירדן מזרחה, והמקום המסוים בו דיבר משה "אלה הדברים" נקרא "ערבות מואב", וכמו שנאמר בפסוק הקודם, בסיום חומש במדבר "אלה המצות והמשפטים אשר צוה ה' ג' ערבות מואב". וא"כ, מדוע משנה הכתוב, ובמקום שם המקום שבו דיבר משה – "ערבות מואב" – נכתב השם הכללי – "עבר הירדן"?

ויש לומר הביאור בזה:

השם "עבר הירדן" הוא שם שבו נקרא מקום זה ביחס לארץ ישראל, דכאשר מדובר על ארץ ישראל, הנה המקום מצד האחר של הירדן נקרא "עבר הירדן". משא"כ "ערבות מואב" הוא שם המקום עצמו, ולא רק ביחס למקומות אחרים.

ומעתה מובן שינוי שם המקום בין ספר במדבר לספר דברים, שהרי ספר במדבר (כמו שלשת הספרים שקדמו לו) תוכנו הוא סיפור מאורעות עם ישראל ומסעותיהם במדבר. משא"כ סדר דברים תוכנו "דברים אשר דבר משה אל כל ישראל" כהכנה לכניסתם לארץ ישראל.

ולכן, בספר במדבר, דשם נאמר שם המקום כחלק ממאורעות עם ישראל ומסעותיהם, נקרא שם המקום כמו שהוא – "ערבות מואב". אך בספר "דברים" נקרא שם המקום "עבר הירדן" להדגיש שאין הכוונה בספר זה לסיפור מאורעות עם ישראל, אלא לדברים שהם הקדמה והכנה לכניסתם לארץ ישראל, ולכן גם "עבר הירדן" אינו נקרא בשמו הפרטי, אלא כפי שנקרא המקום ביחס לארץ ישראל. וק"ל.

ועדיין לא נת' ללישנא קמא מפני מה
הכשיל שבור את באטי רק מחמת ספק חשד, וגם יל"ע ללישנא בתרא, אליבא דרש"י שהי' אסור בנכריות (וממילא אליבא דאמת אסור בבישולי נכרי), הנה אף שכנ"ל ודאי הי' לשבור שבאטי אינו זהיר באיסור בישולי נכרי, הרי סו"ס כיון שבלאה"כ הטריח עצמו לנעוץ הסכין מאי אכפת לי' להקדים הנעיצה ולהציל אף את באטי מאיסור. והנראה בזה, בהקדים דכבר נת' דלפועל אכילת האתרוג ע"י באטי אינה איסור גמור אחר שיש בזה פקו"נ, והנה קיי"ל בקידושין ע"א דפרנס על הצבור אסור לעשות מלאכה בפני ג', ומובן דכ"ש מלך נוכין שהוא מילתא בטעמא, משום כבוד, אף שבור מלכא דנכרי הי' נהג בזה; ועוד דבאמת דין כבוד הוא חיוב גם כלפי מלך נכרי, עיי' בזה לקו"ש ח"ט ע' 35, וא"כ י"ל דמאחר שהאכילה בפועל אינה אסורה ממש, מדין פקו"נ, שוב הי' אסור לשבור לעשות מלאכה זו דנעיצת הסכין בפני באטי ומר יהודה, דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, סוטה מא:, משא"כ קודם אכילת מר יהודה הוכרח לנעוץ כיון שידע בודאי ("קים לי' בגוי") שלא יאכל, היינו שמחמיר להחשיב על עצמו אף אכילה כזו לאיסור (אף שיש בזה חשש פקו"נ, ובפרט את"ל דהוא הוא רב יהודה דאמרין עליו בברכות כ ע"א שהי' מ"קמאי" ד"הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם" אף היכא דליתא חיוב למסור עצמו למיתה (עץ יוסף לע"י)), ועל כן הותר שימחול על כבודו כדי שיאכל, כי הוי לצורך התרת איסור (כעין הא דמותר למחול על כבודו לשם מצוה – סוטה שם. ועיי' בלקו"ש שם להלן דאדרבה זה הי' כבודו דשבור).

האיסור שפיר נשאר איסורו גם כשסר טעמו (ונבלע בכלי), משא"כ הכא דגבי גברא זה ליכא לטעמא מלכתחילה וממילא אין האיסור חל מעיקרו (וכבר אשכחן כה"ג בלאה"כ דבמי שאין שייך הטעם דמשום חתנות ליתא להאיסור, ואכ"מ). ובאופן אחר קצת, התם סו"ס איכא איסור חתנות לאדם זה ורק דליכא בבליעה חשש שיבוא לזה, וקמ"ל דשוה בישולים לחתנות וכשם שזה אסור עליו כך זה אסור עליו; משא"כ הכא דאפילו החתנות עצמה מותרת, ויציבא בארעא וגירורא בשמי שמיא לומר דיהא מותר בנכרית ואסור בבישולי נכרי].

ואף לרש"י דהי' אסור באטי בבנותיהן,
הרי אי אמרי' דמיירי הכא באיסור בישולי נכרי יש לתרץ ודאותו של שבור שאי"צ להפריש באטי מאיסור, כי אם אינו זהיר בחתנות כ"ש שאינו זהיר בבישולי נכרי שנאסרו משום חתנות, וק"ל.

ובזה יש ליישב היטב גם ללישנא
קמא דהדבר הי' אצל שבור רק בספק (אף שקיבל הנכריות), דהנה באיסור בישולי נכרי מצינו עוד טעם "שלא יהא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא" (רש"י ע"ז לח ע"א), וא"כ י"ל דהיא היא מחלוקת הלשונות – מהו עיקר טעם איסור בישולי נכרי, דללישנא בתרא הוא "משום חתנות" ולכן אי פרישתו מהנכריות הוי טעם שלא להצריך להפרישו מן האיסור (לתוס' מחמת דליכא בי' האיסור, ולרש"י שהסיק מזה בודאות ממש דאינו זהיר בבישולי נכרי), וללישנא קמא העיקר משום שמא יאכילנו דבר טמא, ולענין זה הא דעבד באורתא אינו שייך כלל (אף שאכן ארע).

לימוד זכות בעת התוכחה

מדוע לא פירט משה את מקום חטא "מי יתן מותנו"? / מדוע אין בני ישראל אשמים כל כך בחטאיהם במדבר? / איזו מעלה יש ב"איכה ישבה בדבר"? / ואיך לימד משה זכות על ישראל בכל תוכחה ותוכחה? – ביאור נפלא בלימוד זכות רמשה על ישראל בתוך דברי התוכחות

אודות דברי התוכחה שאמר משה בריש פרשתנו, כתב רש"י שמשה "סתם את הדברים והזכירם ברמז, מפני כבודן של ישראל", ועל כן לא הזכיר את החטאים עצמם, אלא רק "מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן".

אמנם, יש לתמוה כמה תמיהות אודות ה"רמזים" שנזכרו בכתוב (שמבארם רש"י בפירושו על כל תיבה):

"במדבר" – רומז על מקום שבו אמרו "מי יתן מותנו וגו'", ולכאורה הרי "במדבר" זהו שם כללי, והוה לי לרמוז את שם המקום הפרטי שבו הי' החטא "מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני" (בשלח טז, א) ?

"בערבה" – רומז על "שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב". וגם כאן תמוה, שהלא ערבות מואב הוא שטח נרחב, והי' צריך לרמוז את המקום המדויק שבו הי' החטא – בשטים.

וכמו כן, יש לתמוה עוד כמה תמיהות בכתוב זה וברמזים שנתפרשו ברש"י. אמנם, כל תמיהות אלו יתיישבו על פי ביאור יסוד עיקרי שחידש רש"י בכתוב זה, ואשר ממנו ניתן לשאוב גם עידוד ונתנית כוח בשבת חזון ובתקופת בין המצרים, וכפי שיתבאר לקמן.

לימוד זכות בכל תוכחה ותוכחה

גם כאשר בא משה רבנו להוכיח את בני ישראל, הרי כמובא למעלה, שמר משה על "כבודן של ישראל", ומשום כך "סתם את הדברים והזכירם ברמז". ויש לומר על פי פנימיות

לקראת שבת

מרידה במלכות ואיכא חשש פקו"נ, אבל על שבור צ"ע דאם טרח שלא להכשיל מר יהודה באיסור, למה לא הקדים נעיצת הסכין גם לפני באטי אם רק ספק הי' שמא אינו מקפיד על איסורי, ואין ספק מוציא מידי ודאי איסור, ואף ללישנא בתרא דהי' חשוד ודאי באיסורי (ולפי' הריטב"א – עכ"פ אליבא דמחשבת שבור), סו"ס שמא שאני גיעולי נכרים, כי אפשר שנכשל רק בנסיון גדול דיצרי' בנכרית (ומה עוד שאיסור זנות בנכרית בצנעא אפשר שיהי' רק דרבנן, עיי' ע"ז לו:; משא"כ גיעולי נכרים דאסור מה"ת).

והנה למתירי בליעה בבישולי נכרים (בבישולי דבר היתר) מובן דדין הכשרות סכין לא נאמר באיסור בישולי נכרים, רק בגיעולי נכרים, וא"כ ודאי הי' מעשה הי' לענין גיעולים. אבל לאידך מ"ד דאף בליעת בישולי נכרי בעי הכשר מצינו ליישב כל התמיהות בפשיטות, די"ל שהסכין כאן לא הי' כלל באיסור גיעולים שמה"ת אלא סכין מיוחד לפירות וכיו"ב (וכלום חסר בבית המלך, שבת ספכ"ג) ונאסר רק מדין בישולי נכרי ע"י פירות מבושלים (וחרופים). ומעתה, אליבא דהתוס' שבאמת מותר באטי בנכרית יש לפרש בדרך חדשה לגמרי תשובת שבור (בלישנא ב') "אידכר מאי עבדת באורתא", דר"ל דכל טעם איסור בישולי עכו"ם הוא משום חתנות וכיון שבאטי מותר בבנותיהן ליכא אצלו איסור בישולי נכרים מעיקרא [ומה שגזירת בישולי נכרים הוי "כמו עצם האיסור" לאסרו אף בדליכא טעמו, כנ"ל, ודאי אינו ענין לכאן, דרק חפצא שהי' עליו כבר דין האיסור (בטרם נבלע) מצד טעם

רש"י). איכא דאמרי, א"ל אידכר מאי עבדת באורתא (דרך פרסיים למסור נשים לאכסנאים, וכששיגר להם שבור בלילה שעבר, קיבל באטי, ורב יהודה לא קיבל, רש"י).

ולפום ריהטא נראה דנחלקו הלשונות אי הי' באטי ספק חשוד (דרך "לא קים ליי" לשבור שנזהר מאיסור) או ודאי חשוד (דלא פרש מאיסור נכריות), וצ"ע דמאחר דלא שייכא פלוגתא במציאות צ"ל דלכו"ע נתרחשה עובדא זו שקיבל נשים פרסיות, וא"כ תימה אלישנא קמא למה נקט רק בלשון ספק גבי פרישות באטי מאיסורי.

והנה התוס' סוף ע"ז פי' דבאטי לא חטא כלל במה שקיבל הנכריות כיון שהי' "מעוכב גט שחרור" דהוי בגדר "עבד קצת" ומותר בנכרית, ורש"י שלא כתב מזה מאומה נראה דס"ל כפשטות הדבר שהי' בזה איסור נוי"ל דהיא פלוגתא בין רש"י לתוס' לשיטתייהו גבי היתר מעוכב גט שחרור בשפחה, עיי' היטב לשונותיהם בגיטין לט:}. ולתוס' קשה מהו שאמר "אידכר מאי עבדת באורתא" אם לא הי' בזה איסור, וכבר הרגיש בזה הריטב"א וכ' "שבור מלכא לא הי' יודע זה [נדמותר הדבר] ולפיכך חשד אותו כו", ועצ"ע דהא שבור מלכא בקי בדינים הי' כמבואר ברש"י ותוס' סוף ב"מ (ומוכח ממעשה דידן גופא), עד שהכריז ע"ז רב יהודה ברבים (קידושין סט ע"א), ודוחק לפרש דהיתה ידיעתו בדינים רק למחצה.

עוד יש לתמוה, דבשלמא אכילת באטי לפועל מן האתרוג בלי נעיצה – י"ל דהוא מחמת דאי אכילה כאן היא

העניינים, שמה לא הסתפק בכך שסתם את הדברים, אלא הוסיף ולימד זכות על בני ישראל בחטאיהם, בה בשעה שהוא עצמו עמד והוכיחם.

ולימוד זכות זה, אפשר למצאו בכל אחת ואחת מן התוכחות שהוכיח משה בפסוק זה:

"במדבר" – מה שנקט משה לשון כללית "במדבר" ולא פירש את המקום המדויק שבו התלוננו בני ישראל "כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב" (בשלח טז, ג), הוא משום שבלשון "במדבר" מרומז לימוד זכות נפלא על חטא בני ישראל.

המדבר הוא "המדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים" (עקב ח, טו), וממילא כאשר נמצאים במקום נורא כזה ודואגים למזונם, הרי זה ניסיון גדול ביותר, ואם כן אין להאשימם כל כך על שהתלוננו "מי יתן מותנו וגו'".

"בערבה" – מה שלא פירט משה שבני ישראל חטאו בשטים, אלא נקט את שם המקום הכללי – "בערבה", הוא משום שרצה להדגיש את שייכות המקום **למואב** דווקא [ואף שלא נאמר בכתוב "בערבות מואב", הרי "בערבה" פירושו בערבה הידועה (בית קמוצה, המשמשת במקום ה"א הידועה) – שהיא ערבות מואב].

שם האומה "מואב" בא מכך "שלא היתה צנועה פרסמה שמאבי' הוא" (רש"י וירא יט, לו). ועניין זה של חוסר צניעות המשיך גם בדורות שלאחר מכן אצל בני מואב (ראה במקור הדברים ההוכחה לכך מהכתובים). ובכך שנקט משה את שם המקום "בערבה", רמז שאין בני ישראל אשמים כל כך, מכיוון שערבות מואב ה' מקום של פריצות והיפך הצניעות, ובמילא הניסיון ה' גדול ביותר.

"מול סוף" – אמנם חטאו בני ישראל במה שטענו בכואם לים סוף "המבלי אין קברים במצרים" (בשלח יד, יא), אך הרי ה' זה "מול סוף" – בעמדם מול הים כאשר לא ה' בידם לברוח מן המצריים.

וכמו כן חטאם במה שלא רצו לעזוב את ביזת הים (רש"י עה"פ. וראה במקור הדברים בהע' 34 ובשוה"ג), אינו באשמתם כל כך, משום שהביזה הייתה מחמת ציווי השי"ת, שה' יקר בעיניהם, לנצל את מצרים וליקח מאיתם כסף וזהב.

"אתה הוא שגרמת להם, שחשפעת להם זהב"

גם בהמשך הכתוב, טמון לימוד זכות בכל תוכחה:

"בין פארן" – הוא "מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים" – וכאן מודגש הלימוד זכות בדיוק לשונו של רש"י "על ידי" המרגלים, והיינו שהם הסיתו ופיתו את בני ישראל, וממילא אשמתם של בני ישראל פחותה, כי לולא המרגלים לא היו חוטאים בעוון זה.

"ובין תפא' ולבן" – רומז על מה ש"תפלו על המן שהוא לבן", ובוזה הדגיש משה את צבעו הלבן של המן. "לבן" פירושו שהוא מופשט ואין בו צבע כלל. ומובן שמאכל כזה, שאין בו ממשות אין בו תענוג אמיתי.

בפלוגת הפוסקים לענין פליטת בישולי נכרים

יקשה כמה תמיהות בעובדא דסוף ע"ז נבי הכשרת סכין דשבור מלכא, ויארץ לפלפל איך אליבא דהפוסקים האוסרים אף פליטת בישולי נכרי – כל התמיהות מתיישבות היטב

בנדו"ד דאחר הגזירה ה"ז כאילו בישולי הנכרי כגדר איסור "חתנות" עצמה, ואסור בכל גווני.

והנה, בסוף ע"ז גבי סכין של גיעולי נכרים (היינו בלוע מבישול טריפות) שאיסורו מה"ת, אשכחן דהכשרתה ע"י נעיצה י' פעמים בקרקע, ואיתא התם: מר יהודה ובאטי בר טובי הוו יתבי קמי' דשבור מלכא, אייתו לקמייהו אתרוגא, פסק [חתך שבור לעצמו ו]אכל, פסק והב לי' לבאטי בר טובי, הדר דצה [=נעץ] עשרה זימני בארעא פסק הב לי' למר יהודה, א"ל באטי בר טובי והוא גברא לאו בר ישראל הוא [היינו שנתכוון על עצמו, שישראל הוא ולמה לא הכשיר שבור גם עבורו הסכין], א"ל מר קים לי בגוי' ומר לא קים לי בגוי' (רב יהודה מכיר אני בו שהוא פרוש ולא יאכל דבר איסור, אבל כך איני מוחזק שתהא פרוש כל כך,

גבי איסור בישולי נכרי (דילפינן בע"ז לז: אסמכתא לו מקרא דפרשתנו "אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי") נחלקו קמאי בכלים שבלעו מפליטת בישולי נכרי אי נאסרים, כמובא בטור וב"י סו"ס קיג דדעת הרא"ש ודעימי' שכיון שטעם האיסור הוא משום חתנות ודאי לא נאסרה פליטה דבהא ודאי ליכא משום קירוב וחתנות, אבל רוב הפוסקים כתבו דאף פליטה נאסרה כי כל שאסרו חכמים פליטתו כמוהו (וי"ל דסברת האוסרים היא ע"ד סוכה יד: בפסול נסר רחב ד' לסיכון, דפסול אף בהפכו על צידו עד שאין בו ד', כיון דכבר איכא שם פסול עליו, וכביאור הגאון מרוגצוב (צפע"ג הל' חור"מ פ"ו ה"ב), דכל הנאסר בגזירה משום דבר אחר האסור (כנסר האסור אטו תקרה) אף הוא כבר נעשה "כמו עצם האיסור", איסור עצמי שאינו תלוי בטעם פלוני, וע"כ אסור אף בדליכא הטעם. וה"ה

פנינים

דרוש ואגדה

בין "ערבות מואב" ל"ארץ מואב"

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל

בעבר הירדן

(א, א)

בסיום חומש במדבר נקרא מקום זה "ערבות מואב" - "אלה המצות גו' בערבות מואב". וצריך ביאור מדוע כאן נקרא המקום בשם "עבר הירדן"?

ויש לבאר הדברים בדרך הפנימיות:

ספר במדבר תוכנו הוא סיפור מאורעות עם ישראל ומסעותיהם במדבר. ומבואר בספרי חסידות (ראה לקו"ת ר"פ נשא. מסעי צא, ב ואילך ועוד), שתוכן ענין מסעות בני ישראל במדבר הי' להכניע את כוחות הטומאה והקליפה שנמצאים במדבר - מקום "נחש שרף ועקרב" (עקב ה, טו).

ולכן, סיום המסעות הי' "בערבות מואב", כי מואב הוא הכח הכי תחתון בכוחות הטומאה (ראה בארוכה לקוטי לוי יצחק אגרות ע' ת ואילך), ו"ערבות" הוא מלשון ערב וחושך. והיינו, שב"ערבות מואב" סיימו בני ישראל את הכניעת הקליפות עד לכח הכי תחתון וירוד. ובזה נעשו מוכנים לכניסה לארץ, כי אחרי שנכנעו כל כוחות הטומאה, לא הי' אפשר שימנעו אותם כוחות אלו מלהיכנס לארץ.

והנה, ספר דברים תוכנו "דברים אשר דבר משה אל כל ישראל" כהכנה לכניסתם לארץ ישראל. וזהו שכאן נקרא המקום "עבר הירדן", כי בזמן שכבר היו מוכנים לכניסה לארץ, וסיימו להכניע את כוחות הטומאה, לא עסקו עוד ב"ערבות מואב" - כח חשוך של טומאה, אלא עיקר עיסוקם הי' בעלי' ממדריגה למדריגה בכחות הקדושה גופא -

ב"עבר הירדן" - מקום שמכין אותם לעבור את הירדן לארץ ישראל.

ומעתה יומתק ביותר מה שבהמשך הכתובים (א, ה) נאמר "בעבר הירדן בארץ מואב", דאף שנזכר "מואב", מ"מ לא נאמר "ערבות מואב" אלא "ארץ מואב", כי "ערבות" מדגיש ה"ערב" והחושך שבמואב. משא"כ "ארץ" מדגיש שכבר הכניעו את כוחות הטומאה, ועכשיו מקום זה הוא "ארץ" - "על שם שרצתה לעשות רצון קונה" (ב"ר פ"ה, ח).

להכניע את היצר במכה אחת

חלוצים תעברו לפני אחיכם

הם היו החלוצים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפנייהם שנאמר וטרף זרוע אף קרקוד (ג, יח. רש"י)

כאשר הלכו בני גד במלחמה "לפני ישראל" - סיכנו עצמם יותר מכל ישראל, והיו מוכנים למסור נפשם בשביל לקיים ציווי הקב"ה, ובכוח זה הכו באויביהם באופן ד"טרף זרוע אף קרקוד" שפירושו "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת" (רש"י ברכה לג, כ).

ויש לבאר ההוראה מזה בעבודת האדם, במלחמה נגד ה"אויב" - "זה היצר הרע" (בראשית רבה רפ"ד):

כאשר נלחמים עם היצר בעבודה שע"פ חשבון וטעם ודעת, אזי יש לעבוד עם כל כוח של היצר הרע באופן אחר. שנגד כוח השכל של היצר יש ללחום באופן מסויים, ונגד תאוות היצר באופן אחר, וכן בשאר הכוחות.

אך כאשר לוחמים במסירות נפש, שמורה על עבודה שלמעלה מהשכל, אזי אפשר לבטל את כל כוחותיו של היצר "במכה אחת", כי ע"י העבודה במסירות נפש מתגלה בחינת ה"יחידה" שבנשמה, ולגבי דרגא זו מתבטלים כל הכוחות של היצר הרע.

וכן מצינו גם בנוגע לאכילתו, שהיו יכולים לטעום בו "טעם כל המינים", ואף על פי כן "אינו רואה אלא מן", וכאשר אין אדם רואה את מאכלו, הרי חסר בהנאתו, כמאמר רז"ל "אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל" (יומא עד, ב ובפרש"י). ועד שאכילת המן נחשבה לעינוי כמו שנאמר "המאכילך מן במדבר למען ענתך" (עקב ח, טז). ומכיוון שהי' פגם בהנאה מאכילת המן, הרי יש מקום ללמד זכות על מה ש"תפלו על המן".

"והצרות" - כתב רש"י "במחלוקתו ש' קורח". והיינו שתולה את האשם בעיקר בקרח ולא בעדתו, כי הוא פיתה את אלו שהיו מנגדים למשה, ואין אשמתם שלמה. וכפי שטען משה בעצמו כלפי הקב"ה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" (קרח טז, כב), והיינו שלמרות שבפועל פיתה קורח אנשים רבים, מכל מקום עיקר האשמה תלוי בו, ולא בבני ישראל.

"ודי זהב" - הוא "העגל שעשו בשביל רוב זהב שהי' להם", וכאן נתכוון משה לרמוז על כך שאינם אשמים כל כך, משום שהי' להם ריבוי זהב. וכפי שכתב רש"י בפרשת העגל (תשא לב, לא) "אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו".

ונמצא שבכל חטא וחטא שרמז משה, הרי רמז שוברו בצדו - לא זו בלבד ששמר על כבודם של ישראל, על ידי שרמז את התוכחות ולא אמרן בפירוש, אלא גם טרח בעת ההוכחה גופא ללמד עליהם זכות ולהפחית מאשמותיהם.

איכה ישבה בדד - למעליותא

והנה, פרשת דברים נקראת בשבת שלפני תשעה באב, או ביום תשעה באב עצמו. ימים אלו של בין המצרים הוא זמן ש"מוכיח" את בני ישראל על חטאיהם, ועל כך למדים אנו מפרש"י זה, שבתוכחות גופא נזהר הקב"ה בכבודן של ישראל.

וסיבת הדבר היא, כי תכלית עניין התוכחה והגלות הוא לשם "כבודן של ישראל", והיינו שעל ידי התוכחה יתעלו בני ישראל ויעשו תשובה. ומכיוון שהתוכחה היא לתועלתם ולכבודם, אם כן מובן שגם בתוך ענייני התוכחה גופא ניכר כבודם של ישראל.

אחד העניינים שבו רואים את כבודם של ישראל בתוך עניין הגלות, הוא בפסוק "איכה ישבה בדד" (ריש איכה), שאמנם "בדד" הוא עניין של אבלות ולגריעותא, אך רמוזה בו מעלתם ושבחם של ישראל: עם ישראל יש בו מידה טובה ש"בדד ישכון ובגוים לא יתחשב" (בלק כג, ט), שאין בני ישראל מתערבים עם אומות העולם, וכפי שדרשו חז"ל "השמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבים עם העכו"ם" (שמות רבה לו, א).

ובזכות מעלה זו שב"איכה ישבה בדד", נזכה להתגלות "כבודן של ישראל" בגלוי, בבניין בית המקדש השלישי שרמוזו גם הוא בלשון בדד - "בטח בדד עין יעקב" (ברכה לג, כח), שיעקב קראו לבית המקדש בשם "בית" (פסחים פח, א), שמורה על בית שלישי שיהי' נצחי (ראה חדא"ג מהרש"א שם), אשר ייבנה במהרה בימינו, אמן.